

Görüşler - Okuyucu Mektupları

Opinion Papers - Letters

Dewey Onlu Sınıflandırma Sisteminin 20. Basımının Türkçe Çevirisindeki Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi ile İlgili Konu Şemaları Üzerine Eleştiriler

Dewey Onlu Sınıflandırmasının 20. basımının Türkçeye çevirisinde yer alan Türk edebiyatı ve Türk tarihi şemalarının yapıları bakımından yanlışları vardır. Makalemden bu yanlışları belirttikten sonra, bunların düzeltilmesiyle ilgili önerilerimi sunacağım.

Daha önce yayımlanan bir yazıda⁽¹⁾ Türk edebiyatı konusunun işareti seçilirken 810 yerine 8T0'ın benimsenmesinin yararına temas edilmiştir. Buna ek olarak Türk edebiyatı konu şemasındaki bir temel yanlışta dikkatleri çekmek istiyorum.

Dewey sisteminin Türkçe çevirisinde yer alan "819 Osmanlıca edebiyat" konusu aynı zamanda dönem işaretlerine göre de işaretlenebilmektedir. Örnek olarak; Türkçe çeviri metindeki işaretleme düzenine göre 811.23, Türk şiirinin 13.-15. yüzyıllar arasındaki süresi için kullanılmaktadır. Benzer biçimde Türk şiirinin diğer zaman dilimlerini inceleyecek olursak 811.24, 16.-18. yüzyıllar için; 811.3, 19. yüzyıl için; 811.31, 1800-1849 için; 811.32, 1850-1899 için kullanılabilir. Yukarıdaki bütün bu zaman dilimleri "Osmanlıca edebiyat" içinde de yer almaktadır. Bu dönemdeki edebiyat ürünleri "819 Osmanlıca edebiyatı"nda sınıflandırılırsa, "810 Türkçe edebiyat"ta,⁽²⁾ yukarıda anılan bölümlerde, az sayıda eser kalacaktır. Bu durumun bir başka sakıncası da, zaman dilimleri arasında olması gereken devamlılık özelliğinin kaybolmasıdır. Çünkü yukarıdaki örnekte görülebileceği gibi,

(1) Erol Pakin, "Dewey Onlu Sınıflandırmanın 20. standart baskısının Türkçeye çevirisi üzerine eleştiriler." *Türk Kütüphaneciliği*, 8 (3): 180-187, 1994.

(2) Osmanlı Edebiyatı ve Türk edebiyatı biçiminde çevrilmelidir.

811.23'ten sonraki eserlerin büyük bölümü ancak 819 konu numarasında bulunabilecektir. Diğer bir seçenek olarak eserler 810 Türk edebiyatının altında sınıflandırılırsa bu kez, 819 Osmanlı edebiyatı kullanılmayan sayı olarak boş kalacaktır.

Bu konudaki önerimiz 819 veya 8T9 konu numarasının Osmanlı edebiyatına ayrılmasından vazgeçilmesi, bunun yerine bir konu numarasının Orta Asya'da edebiyat ürünü vermiş çeşitli Türk lehçelerine ayrılmasıdır. Böyle bir uygulamanın benzerleri 839'daki Almanca dışındaki Cermen dilleri edebiyatlarında, 849'daki Provans ve Katalan edebiyatlarında, 859'daki Rumen ve Reto-Roman dilleri edebiyatlarında... görülmektedir.

Ayrıca 818 veya 8T8'de, 811-817 konu numaralarında yer almayan edebiyat türleri sınıflandırılmaktadır. Bu nedenle çok kullanılacak olan bu konu numarasında -818 veya 8T8'de- bir de çeşitli Türk lehçelerinin edebiyatını sınıflandırmak, bu numarada aşırı yayım birikimlerine de neden olacaktır. Böyle bir uygulamanın diğer bir sakıncası ise, konu numaralarının gereksiz yere uzamasıdır. 818.99'daki konu numarasından sonra ayrıca Türk lehçelerinin yardımcı şemasındaki kod numaraları eklenecektir. Oysa Türk lehçelerinin edebiyatı 819 veya 8T9'da sınıflandırılırsa işaretler daha kısaltacaktır.

Fakat Türk lehçelerinin edebiyatı sınıflandırılırken çalışmalar dil yardımcı şemasına göre yapılacağı için bu yardımcı şemadaki Türk dilinin işaretleri yeniden düzenlenmelidir. Bu düzenleme yapılırken Türk dili ile ilgili başka eksikliklerin de giderilmesi gerekiyor. Elimizdeki yardımcı şemada Türk dilinin daha çok Yeni Türkçe dönemiyle ilgili lehçelerine yer verildiği görülüyor. Türk dilinin 11. yüzyıl öncesinde konuşulan Göktürkçe, Karluk Türkçesi, Peçenek Türkçesi gibi lehçeleri ile 11.-15. yüzyıllar arasında konuşulan Çağatay Türkçesi, Harezmi Türkçesi ve Karahanlı Türkçesi gibi çok önemli lehçeler şemada yoktur. Dil şemasında yer almayan, yukarıda adları anılan lehçelerin edebiyat ürünlerine ise konu numaraları verilmeyecektir. Elimizdeki şema ile örnek olarak; Karahanlı edebiyatının önemli eserleri olan Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig'i ile Edip Ahmet Yükneki'nin Atabetü'l-Hakayık'ını numaralandırmak olanaksızdır.

Yukarıdaki sakıncalar göz önünde bulundurulursa, yardımcı şemanın Türk dili ile ilgili bölümünün yeniden düzenlenmesi veya bazı lehçelerin şemaya eklenmesi zorunluluğu vardır. Bu iki yoldan şemaya bazı eklemeler yapmak yöntemi seçilirse, yapılabilecek uygulamalar için bir örnek çalışmaya aşağıda yer verilmiştir.

Önerilen sayılarda, dil yardımcı şemasındaki 943 rakam bölümü alınmıştır.

Türk dilinin Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemlerindeki lehçeleri için şemadaki en uygun yer, tarihsel gelişme süreci düşünülürse, Çuvaşça ve Yakutçanın yakınında olmalıdır. Fakat bu kez Eski Türkçe ve Orta Türkçe, Türk dilinin Kuzeydoğu lehçeleri arasındaymış gibi görüneceğinden, böyle bir düzenleme sakıncalıdır. Bu nedenle söz konusu dönemlerle ilgili lehçelere şemanın ilgili bölümünün son kısmında yer verilmesi düşünülmelidir. Bu düzenleme yapılırken Yeni Türkçe döneminde yer alması gereken Balkan Türkçesi ve Gagauzca'ya da uygun işaretler verilerek şemaya eklenecektir.

...Türk dili

Kuzeydoğu çevre, Merkez, Güney ile Orta Türkçe ve Eski Türkçe dönemlerindeki lehçeler burada sınıflandırılmıştır.

Batı Türkçesi, Osmanlıca ve Türkiye Türkçesi ana başlıkta sınıflandırılmalıdır.

- .1 Kuzeydoğu çevre dilleri
- .2 Merkez lehçeleri
- .24 Kıpçak Türkçesi
Orta Türkçe dönemini de kapsar.
- .3 Güney lehçeleri
- .31 Özbek Türkçesi
Orta Türkçe dönemi için Çağatay Türkçesine bakınız.
- .32 Yeni Uygur Türkçesi
Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemleri için
Uygurca'ya bakınız.
- (...35) Türkçe
Ana başlıkta sınıflanmıştır.
- .36 Azeri Türkçesi
Orta Türkçe dönemini de kapsar.
- .37 Türkmence
Orta Türkçe dönemini de kapsar.
- .38 Balkan Türkçesi
- .39 Gagauzca
- .4 Orta Türkçe (11.-15. yy.) lehçeleri
Doğu Türkçesini de kapsar.
Kıpçak Türkçesi, Azeri Türkçesi ve Türkmence bu şemada daha önce de incelenmişti.
- .41 Çağatay Türkçesi
Yeni Türkçe dönemi için Özbek Türkçesine bakınız.

(4) Gagauzca, konu şemasında 419.9939 ile numaralandığı halde, dil yardımcı şemasında yer verilmemiştir.

- .42 Harezmi Türkçesi
- .43 Karahanlı Türkçesi
- .44 Uygurca
Yeni Türkçe dönemi için Yeni Uygur Türkçesi'ne bakınız.
- .5 Eski Türkçe (11. yy. öncesi) lehçeleri
Uygurca bu şemada daha önce incelenmişti.
- .51 Bulgar, Hazar ve Hun Türkçesi
- .52 Göktürkçe
- .53 Karluk Türkçesi
- .54 Kırgız Türkçesi
- .55 Peçenek Türkçesi

Elimizdeki eserde Türk edebiyatı şemasında görülen bir başka eksiklik de söz konusu edebiyatın Tanzimat, Servet-i Fünûn... gibi dönemlerine ayrı ayrı numara verilmemesidir. Bu eksikliğı giderecek bir işaretleme aşağıdaki biçimde yapılabilir:

- 1 İslamiyetten önce 9. yüzyıla kadar
- 2 İslamiyetten sonra
-
- 3 19. yüzyıl
- 31 1800-1838 (1849 yerine)
- 32 1839-1899
- 321 Tanzimat dönemi, 1839-1896
- 322 Servet-i Fünûn dönemi, 1896-1901
- 4 20. yüzyıl
- 41 1900-1922
- 411 Fecr-i Ati dönemi, 1909-1912
- 412 Milli Edebiyat dönemi, 1912-1923
- 42 1923-

Türk edebiyatı ile ilgili işaretlemede bir başka öneriyi ise "Divan edebiyatı" için yapacağım. Divan edebiyatı ve özellikle divan şiiri adı altında toplanabileceğimiz çok sayıda ve türde eserler ile bunlarla ilgili araştırmalar vardır. Dewey sisteminin 20. basımında bir çok özel konuya bile numara verilmesine karşın, divan edebiyatı türlerine karşın, divan edebiyatı türlerine özel numaralar verememek, sistemin genel görünüşüne ters düşmektedir. Bu düşünceden etkilenerek yaptığım düzenlemeyi aşağıda sunuyorum.

Bu öneriyi yapmadan önce bir açıklamaya yer vermenin doğru olacağı kanısındayım. Dewey sisteminde edebiyat konusuyla ilgili şema, dil şeması temel alınarak oluşturulmuştur. Bu şema, çeşitli edebiyatlar numaralandık-

tan sonra, -1/-8 işaretleri arasında belirlenen edebiyatın belli biçimlerinin bu konu numaralarına eklenmeleri temeli üzerine kurulmuştur. Yapılacak düzenlemenin bu temel üzerinde olması zorunludur.

Edebiyat alanındaki konulara daha ayrıntılı işaretler vermek üzere 3. yardımcı tabloda (T3) şemalar hazırlanmıştır.⁽⁵⁾ Fakat bu şemalar içinde T3-B'de yer alan edebi biçimlerin türleri ile T3-C'de yer alan çeşitli bakış açılarına göre oluşturulan gruplandırmalar, Türk edebiyatının bütün dönemlerine uygulanabilecek özellikleri bünyesinde taşıyor. T3-B ve T3-C'de düzenlenen edebiyat konularının daha çok 1923'te başlayan Cumhuriyet dönemi edebiyatına uygulanabilen yapıları vardır. Bu nedenle, bu şemaların ancak Cumhuriyet dönemi edebiyatına uygulanabileceği açıklamasını yapmakla hem bu durumu saptamayı, hem de divan edebiyatı ile ilgili daha ayrıntılı bir sınıflandırmayı yapabileceğimize şaşırmıyorum.

Divan edebiyatını ise başlıca iki bölüme ayırmak mümkündür: Divan şiiri ve divan nesri.

Divan şiiri 8T1 veya 811 konu numarasına -2 dönem numarası ekleyerek işaretlenmiş, daha sonra divan şiirinin özel türlerini gösteren bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Divan nesri ise 8T8 veya 818'de sınıflandırılmıştır. Yukarıdaki açıklamaya benzeyen bir yöntemle önce -2 dönem numarası konu numarasına eklenmiş, daha sonra divan nesrinin özel türleri işaretlenmiştir.

Bu açıklamalara dayanarak Türk edebiyatının konu şeması aşağıdaki biçimde düzenlenmiştir.

8T0 veya 810 Türk edebiyatı

T3-B ve T3-C şemaları 1923'ten başlayan Cumhuriyet dönemi edebiyatı için kullanılacaktır.

8T1 veya 811 Türk şiiri

.001-.009 Standart alt bölümler

.02 Dramatik Türk şiiri

.03 Öykülü Türk şiiri

...

.1 İslamiyetten önce Türk şiiri

.2 İslamiyetten sonra Türk şiiri

Divan şiiri ile ilgili kapsamlı eserleri burada sınıflandırınız.

.201 Gazel

.202 Kaside

(5) Melvil Dewey, *Dewey Onlu Sınıflama ve Bağlantılı Dizin*. 20. basımın Türkçe çeviri ve uyarlaması. 1.c., Ankara: Milli Kütüphane Başkanlığı, 1993, s.203-228.

- .203 Nâmeler
“Menakıpnâme” için “Dinî konular” a bakınız.
- .2031 Gazavatnâme
- .2032 Kıyafetnâme
- .2033 Nasihatnâme
- .2034 Sefaretnâme
- .2035 Seyahatnâme ve Sergüzeşt nâme
- .2036 Siyasetnâme
- .2037 Sûrnâme
- .2038 Şehnâme
- .2039 Diğerleri
- .20391 Habnâme
- .20392 Sakinâme
- .20393 Hammamnâme
- .20394 Vakayinâme
- .204 Dinî konular
- .2041 Münâcât, na’t, tevhid
- .2042 Kırk Hadis
- .2043 Hilye
- .2044 Mevlid
- .2045 Miraciye
- .2046 Maktel
- .2047 Menakıpnâme
- .2048 Ramazaniye
- .2049 Diğerleri
- (.205 Şairlerin tezkireleri)
“Biyografya” konusunda da yer verilmesi gerektiği için seçenekli numara olduğu belirtilmelidir.
- .206 Mesnevî
- .2061 Hamse
- .207 Rûbaî
- .208 Musammat
- .209 Diğer Konular
- .2091 Şarkı
- .2092 Tuyug
- .2093 Şehrengiz
- .2094 Lügaz ve muamma
- .21 9.-10. yy.
- .22 11.-12. yy.
- .23 13.-15. yy.
- .24 16.-18. yy.

.3	19. yy.
.31	1800-1838
.32	1839-1899
.321	Tanzimat şiiri, 1839-1896
.322	Servet-i Fünûn şiiri, 1896-1901
.4	20. yy.
.41	1900-1922
.411	Fecr-i Ati, 1909-1912
.412	Milli Edebiyat, 1912-1923
.42	1923-

Dönemi ne olursa olsun belirli türdeki şiirleri 8T1.01-8T1.08 ile 8T1.201-8T1.209'da sınıflandırınız.

8T2 veya 812	Türk tiyatrosu ⁽⁶⁾
8T3 veya 813	Türk roman ve öyküsü
8T4 veya 814	Türk denemeleri
8T5 veya 815	Türk söylevi
8T6 veya 816	Türkçe mektuplar
"Münşeat" için "Divan nesri"ne bakınız.	
8T7 veya 817	Türk hiciv ve mizahı
8T8 veya 818	Türkçe çeşitli eserler
...	...
.2	İslamiyetten sonra Türk düzyazısı "Divan nesri" ile ilgili kapsamlı eserleri burada sınıflandırınız.
.201	Münşeat
.203	Nâmeler "Tazarrunâme" için "Dinî konular"a bakınız.
.204	Dinî konular
.2041	Tazarrunâme, na't, tevhid
.2042	Kırk hadis
.2043	Hilye
.2044	Maktel
(.205)	Tezkireler "Biyografiya" konusunda da yer verilmesi gerektiği için seçenekli numara olduğu belirtilmelidir. "Şairlerin tezkireleri" için "Divan şiiri"ne bakınız.

(6) "Karagöz" ve "Ortaoyunu"nun sahnelenmeleri ile ilgili eserler, "791 Halk İçin gösteriler" konusu içinde sınıflandırılmalıdır.

(.2051) Evliya tezkireleri

(.2052) Hattat tezkireleri

8T9 veya 819 Türkiye Türkçesi dışındaki lehçelerle yazılmış Türk edebiyatı

Türk edebiyatının, evreleri ve ürünleri bakımından yukarıda önerilen şema ile, hem tarihsel süreç içinde değerlendirilmeleri, hem de divan edebiyatı türlerine ayrı ayrı numaralar verilebilmesi nedenleriyle, daha iyi sınıflandırılacağını düşünüyorum. Bu çalışmadan ayrı olarak, Türk halk edebiyatı ürünleri için de ayrıntılı numaraların saptanması gerekiyor. Elimizdeki şema, Türk halk edebiyatı ürünlerini sınıflandırmada yetersiz kalıyor. Bu sorunun, uzmanların görüşleri alınarak çözümleneceğini umuyorum.

Makalemin bu bölümünde ise Dewey onlu sınıflandırmanın Türkçe çevirisinde yer alan Türk tarihi şemasının yapı bakımından yanlışlarına ve önerilerime yer vereceğim.

Türk tarihi şeması bize, bu yapısı ile, kapsadığı konuların gerektiği gibi incelenmesi olanağını vermemektedir. Uygulanması istenen şema, yalnızca Anadolu'nun tarihi göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Türk tarihinin kaynağından başlayarak yapılacak bir sınıflamaya uygun değildir. Büyük Selçuklu Devleti'ne Anadolu Selçuklularından uzakta ve Türk tarihinin dışında, Orta Doğu tarihi içinde yer verilmiştir. 1918'e kadar Türk tarihinde Eski Anadolu tarihi bile sınıflanabilecektir. Neyseki bu konunun 939.2'de seçenekli bir numarası vardır. Fakat Türk tarihinin 1918'e kadarki çok geniş bir dönemi için bir tek numara ayrılmıştır. Bu dönemdeki konular ayrıntılı numaralar verilerek saptanmamıştır. Bu şema ile Türk tarihinin 1918'e kadarki bölümünü sağlıklı bir biçimde sınıflandırmak olanaksızdır. Bu genel durum göz önünde bulundurularak hazırlanacak olan Türk tarihi için önerilerimiz aşağıda sunulmuştur. Bugün Selçuklu Devleti'nin Orta Doğu tarihi içindeki numarasını seçenekli bir numara biçimine getirerek bu konuyu "956.1 Türk tarihi"nde gösteren bir numaranın verilmesini sağlamak gerekiyor.

Eski Anadolu tarihi dönemiyle ilgili dokümanların eski çağ tarihinde incelenmesini sağlayan önlem daha da pekiştirilmelidir.

1918'e kadar olan dönem içindeki konu numarasında yer alması gereken olayları ayrıntılarıyla gösteren bir düzenleme yapılmalıdır.

Yukarıda anlatılan sakıncalar dolayısıyla Türk tarihi şemasının yeniden düzenlenmesi gerekli görülüyor. Bu düzenleme yapılırken Dewey sisteminin 15. basımının Türkçe çevirisinden yararlanılmasının gerektiği kanısındayım. Fakat bu şemadaki konu numaraları daha çok dönemler göz önünde tutularak verilmiştir. Bu dönemler içindeki önemli olaylara yer verecek biçimde konu numaralarının daha ayrıntılara inerek düzenlenmesi gerekmektedir.

Sonuç

Dewey onlu sınıflandırmanın 20. basımı, diğer basımlarında olduğu gibi, konuları kendi bakış açısıyla sınıflandırıyor. Oysa sistem, uluslararası geçerliliği olan bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle sistemin, yerel özelliklere daha fazla özen göstererek evrenselliğe ulaşmak tavrının şemalarda görülmesi arzu ediliyor. Bunu görmenin henüz erken olduğunu kendi kültürümüzle ilgili konulardaki karşılaştığımız zorluklarda gözlüyoruz. Birkaç örnek vermek gerekirse; önce İslam dini şemasının yapısı üzerinde durmak mümkündür. Kur'an 297.122'de sınıflanırken, Kitab-ı Mukaddes daha üst bir basamakta 220'de, Tevrat 221'de, İncil ise 225'te sınıflanmıştır. Bahailik'e İslam tarihatları içinde yer verilebileceği halde 297.92 ve 297.93 konu numaralarıyla "İslamdan kaynaklanan dinler" adı altında özel yerler ayrılmıştır.

Türk dili ve Türk tarihi ile ilgili eleştirilerimi yukarıda açıklamıştım.

Coğrafya yardımcı şemasında yerlere kod numaraları verilirken, A.B.D.'nin bölgelere ayrılırken yapılan sınıflamaya benzeyen bir uygulamanın Türkiye için de yapıldığı görülüyor. Türkiye, Dewey onlu sınıflandırmanın özgün metninde, Kuzey-Orta Türkiye, Güney-Orta Türkiye... gibi hiçbir Türkçe kaynakta rastlanmayan, fakat A.B.D için kullanılan bir biçimde sınıflanmıştır. Milli Kütüphane bu konuda olumlu bir tavır alarak yerleri coğrafya bölgelerine göre sınıflandırarak kod numaralarını yeniden belirlemiştir. Fakat bu konuda bazı düzeltmelerin yapılması gerekmektedir.⁽⁷⁾

Dewey sistemi şemalarının düzenlenmesiyle ilgili eleştirilerin bu konu için kurulmuş bir Büro⁽⁸⁾ tarafından incelendiğini biliyoruz. Fakat bu basımların bütün dünyaya dağıldıktan ve eserler buna göre işlem gördükten sonra bunları düzeltmek yerine, işin başında daha özenli bir çalışma yapılmasını beklemenin kütüphanecilerin hakları olduğuna inanıyorum. Fakat şimdi yapılacak olan iş ve yerine getirilecek görevin, kendi alanımızdaki konuların şemalarını daha iyi bir biçimde hazırlamak ve bu şemalarla Dewey sisteminde değişiklik yapılması gereken konularla ilgili görüşleri kabul eden Büro'ya başvurmaktır.

Dr. Erol Pakin
İstanbul Üniversitesi
Merkez Kütüphanesi

(7) Pakin. a.g.m., s.185.

(8) Dewey. a.g.e., s.xxiv.

Ankara Üniversite Kütüphaneleri Arası Kaynakların Ortak Paylaşımı ve Bir İşbirliği Projesi Onerisi

1994 yılında ülkemizde yaşanan büyük ekonomik kriz, üniversite kütüphanelerinin dergi ve kitap alımları konusunda, içinde buldukları vahim durumu açık bir şekilde ortaya çıkartmıştır. Ülkemizde en geniş ve eski dergi koleksiyonuna sahip ODTÜ ve Boğaziçi gibi üniversiteler 1995 yılında önemli oranda dergi iptaline gitmek zorunda kalmışlardır. YÖK Dokümantasyon merkezi ise halen 1993-94 yılına ait borçlarını ödemeye çalışmaktadır. Zaten üniversite kütüphanelerimizde çok az olan bilimsel dergi sayısı (ODTÜ'nün yıllık 2000 dergi aboneli bulunmaktadır; yurt dışında ODTÜ büyüklüğünde üniversite kütüphanelerinde yıllık ortalama dergi aboneli sayısı 5000 civarındadır) tümüyle azalmakta ve bilgi çağı olarak adlandırılan 21. yüzyıla girerken araştırmacılarımız bilimsel bilgiye erişim konusunda büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunmaktadırlar.

Dünyadaki diğer üniversitelerin kütüphanelerine baktığımızda onların da benzer bir kriz içinde bulduklarını gözlemlemekteyiz. 1980'li yıllarda başlayan, periyodiklerin birim fiyatlarının Amerikan Doları bazında yılda %10 civarında artma eğilimi sürmektedir. Bu durum, tüm dünyadaki kütüphaneleri bir "bütçe krizine" itmiştir. Dergi fiyatlarındaki artışın en önemli kaynağını hiç şüphesiz ki sayıları yaklaşık her 20 yılda ikiye katlanan bilimsel yayınlar oluşturmaktadır. 19. yüzyılın başında 100, 20. yüzyılın başında 10.000 olan bilimsel dergi sayısı bugün 150.000 - 200.000 arasında değişmektedir (Grötschel and Lügger, 1995). Ayrıca dergi abonelerindeki iptaller, kâğıt fiyatları ve posta ücretlerindeki artışlar da yayınevlerinin dergi birim fiyatlarını artırmalarına neden olmaktadır. Örneğin 1963 yılında ortalama \$16 olan bir kimya veya fizik dergisinin fiyatı 1990'da \$412'a çıkmıştır (Cummings, et al., 1992). Bu artış nedeniyle ülkemizdeki üniversite kütüphaneleri bütçelerinin % 90'ını, hatta tümünü yıllık dergi abonelerine ayırmakta ve kitap satın alamamaktadırlar. Bu da kitap koleksiyonlarının çağ dışı kalmasına neden olmaktadır. Şüphesiz, bundan en çok lisans ve lisansüstü öğrencileri zarar görmektedir. Kitap fiyatlarında yıllık artış daha az olup yıllık %4 civarındadır.

Günümüzde tüm dünyada üniversite kütüphaneleri ekonomik ve teknolojik bağlamda incelenmektedir. Yukarıda belirtilen kötü ekonomik durumdan kurtulmanın bir yolu özellikle bilgisayar ve enformasyon teknolojilerindeki gelişmelerden yararlanmaktan, gerekli teknolojik atılımları zamanında

yapmaktan geçmektedir. Bunun yanı sıra üniversite kütüphanelerinin yukarıda belirtilen ekonomik koşullar altında tek başlarına varlıklarını sürdürebilmeleri artık imkânsız görülmektedir. Bunun için dünyadaki diğer üniversite kütüphanelerinin de yaptıkları gibi, kaynakların paylaşımı ve işbirliğine gidilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede öncelikle Ankara üniversiteleri kütüphaneleri arasında başlatılmasını öngördüğümüz kaynak paylaşımı ve işbirliği projesi önerisinin ana hatlarını aşağıda vermeye çalışacağız.

1) Dergi abonelerinde kaynakların paylaşımı

Yukarıda belirtilen ekonomik koşullar nedeniyle özellikle aynı şehirde bulunan üniversite kütüphanelerinin aynı ve pahalı bazı dergileri birden fazla sayıda satın almaktan kaçınmaları gerekmektedir. Bilimsel dergi koleksiyonunda en önemli unsur sürekliliktir. Koleksiyonda oluşan bazı yıllara ait açıklar veya dergi abonelinin kesilmesi koleksiyonun bozulmasına neden olmaktadır. Bunun için dergi aboneleri yapılırken bu konuya dikkat edilmesi gerekmektedir. Üniversitelerin her alanla ilgili ana kaynakları saptamaları gerekmektedir. Örneğin bir bilim dalında bilgilerin en az % 80'ine erişebilecek bilimsel dergilerin saptanması ve bunların temin edilmesine çalışılmalıdır. Üniversite kütüphaneleri arasında dergilerin bilimsel alanlardaki etkinliklere göre paylaşılması, yeni alanlara yönelik dergilerin satın alınması gerekmektedir. Ayrıca çok pahalı dizin ve öz dergilerinin bir veya iki yerde tutulmasına da özen gösterilmelidir. Üniversite kütüphanelerinde, Ankara üniversitelerindeki tüm araştırmacıların, lisans ve lisans üstü öğrencilerinin gerekli bilimsel bilgilere erişebilecekleri şekilde düzenlemeye gidilmelidir. Ankara'daki üniversite kütüphaneleri, YÖK kütüphanesi ve diğer bilimsel dergi koleksiyonu olan kütüphanelerin dergi listelerinin İnternet'te bir Web sayfasına konulması için çalışmalara başlanmıştır. İlke olarak bir bilimsel derginin Ankara'da herhangi bir kütüphanede bulunması ve kolaylıkla erişilebilir olması hedeflenmektedir. Bu tür bir girişim İstanbul, İzmir gibi diğer büyük şehirlerimizde, dolayısıyla ülke çapında yaygınlaştırılabilir.

2) Elektronik arşiv oluşturulması

Şu anda tüm dergilerin %5'ini kapsayan *elektronik dergilerin* sayıları giderek artmaktadır. Örneğin Elsevier yayınevi, Association for Computing Machinery (ACM) ve American Mathematical Society (AMS) önümüzdeki yıl tüm dergilerini elektronik ortama aktarmayı planlamaktadır. Ankara'da da bu dergilerin saklandığı bir elektronik arşivin (İnternet dilinde "mirror site") oluşturulmasının çok yararlı olacağı kanısındayız.

3) Yurt dışı bilgi erişim merkezlerinden yararlanılması

Kütüphaneler her türlü bilginin saklandığı büyük arşivler modelinden, araştırmacıya gerektiğinde bilgiyi temin edebilen bilgi erişim merkezleri modeline doğru gitmektedirler. Gerekebilir diye “in-case” bilgilerin saklandığı yapı, yerini “in-time” gerektiği zamanda bilimsel bilgiye erişim modeline bırakmaktadır; ve bu bu modelin en önemli kurumunu *belge iletim sistemleri* (document delivery systems) oluşturmaktadır. Klasik kütüphanelerarası ödünç verme sisteminin faks, tarayıcı (scanner), Internet gibi olanaklarla modernleştirildiği bu merkezler aracılığıyla hemen hemen istenilen her bilimsel makaleye ulaşabilmektedir. Örneğin Colorado’daki UnCover sisteminde 17.000 dergi bulunup Internet aracılığıyla dergilerdeki makale başlıkları ücretsiz olarak taranabilmekte, makale istenildiğinde ücret ödemek gerekmektedir. Daha birçok örneği verilebilecek bu sistemlerin ekonomik olup olmadıkları ve makalelere erişilebilirlik kolaylıkları açısından incelenmeli, araştırmacıların bu servislerden yararlanabilmeleri için üniversite bütçelerine ek kaynaklar konulmalıdır. Son zamanlarda bazı üniversite kütüphanelerinde belge iletim sistemlerinden ufak çapta da olsa yararlanılmaya başlanmıştır.

4) Kütüphane otomasyonu ve CD-ROM servisleri

Ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinin büyük bir bölümü 1980’li yıllarda kütüphane otomasyonu ile ilgili gerekli atılımları yapamamaları nedeniyle, teknolojik olarak oldukça geri kalmıştır. Ankara’daki tüm üniversite kütüphanelerinin uluslararası standartlara uygun otomasyon sistemlerine sahip olmaları sağlanmalıdır. Ayrıca CD-ROM yerel ağlarına da Ankara içinden ve Türkiye’nin her yerinden sürekli ulaşımın sağlanmasına çalışılmalıdır.

Bu bağlamda, kütüphanecilerin teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmeleri için sürekli eğitilmeleri gerekmektedir. Konumlarının önemi nedeniyle, kütüphanelerin idari ve mali durumlarının düzeltilmesine gidilmelidir.

21. yüzyılın bilgi çağı olacağı artık hemen hemen herkes tarafından ifade edilmektedir. Bu konunun ülkemizi ilgilendiren en önemli yanı, önümüzdeki yıllarda ülke ekonomisinin daha çok bilim adamına, üniversite mezunu insana ihtiyacı olacağıdır. Bilimsel yayın ve yeni üniversite-meslek okulu sayısındaki artışlar bu eğilimi doğrulamaktadır. Bu açıdan bilimsel bilgiye erişim için gerekli ekonomik ve teknolojik alt yapının oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Grötschel, M. and J. Lügger. (1995). *Scientific communication at turning point - libraries in the time of global electronic networks*. Berlin: Konrad-Zuse Zentrum für Informationstechnik Berlin.
- Cummings, Anthony M. et al. (1992). *University libraries and scholarly communication: a study prepared for The Andrew W. Mellon Foundation*. [n.p]: Association of Research Libraries.

Bülent Karasözen
ODTÜ Kütüphane ve Dokümantasyon
Dairesi Başkan Vekili

INET-95 Toplantısı

Değerli Türk Kütüphaneciliği Okurları

Ben INET-95 hakkında bir değerlendirme yapmak ve bunu da sizinle paylaşmak istedim.

Konferans katılım açısından gerçekten çok iyiydi. Katılımın bu kadar yüksek olması insanların bu konuda gerçekten bilgiye ihtiyaçları olduğunun da bir göstergesidir. Bana göre bu konferans çok daha önce yapılmalıydı ve insanlar Internet konusunda çok daha önceden bilgilendirilmeliydi ve Internet'e bağlandıklarında buna hazır olmalıydılar. Ben daha çok bu konferansı, yeterince yararlı olup olmadığı veya bu kadar insan bir araya gelmişken somut bir takım şeylerin yapılıp yapılmadığı konusunda değerlendirmek istiyorum.

İlk olarak konferansa katılan iki ayrı insan grubu vardı. Bunlardan birincisi son derece profesyonel olarak Internet'i kullanan kullanıcılar, diğeri ise Internet'i ya hiç kullanmamış, ya da sadece mektuplaşma için kullanmış olan kullanıcıları. Konferansın birinci grup için oldukça yararlı olduğu söylenebilir. Çünkü onlar gerçek anlamda Internet'in nasıl kullanıldığını uygulama yaparak bilen insanlardı. Dolayısıyla anlatılanlar hakkında az çok fikir sahibi idiler. Zaten benim gözlemlediğim kadarıyla da konferansın başından sonuna kadar onlar kendi yaptıklarını konuşup kendi yaptıklarını tartıştılar. Diğer grup ise son derece pasif bir dinleyici topluluğu olarak kaldı. Çünkü yapılan çalışmalarından pek haberdar değillerdi ve sadece dinle-

mekle yetindiler ve ne yazık ki onların büyük bir çoğunluğu da kütüphanecilerdi. Konferans sırasında da herhangi bir uygulama fırsatları olmadığı için veya anlatılanlar uygulamalı olarak gösterilmediği için sadece “şu yapılabiliyormuş, bu yapılabiliyormuş”u dinlediler. Bana göre bundan daha önemlisi belki bu konferansta “yapılabiliyormuş” değil de, nasıl yapıldığı anlatılsaydı çok daha yararlı olurdu.

Konferanstan sonra diğer gruplarda oldu mu bilmiyorum ama ufak bir kütüphaneci grubuyla konferansın bir değerlendirmesi yapıldı. Fakat konferansın aksine katılımcı sayısı çok düşüktü. Belki de konferansın en etkili kısmı buydu. Fakat sanırım bu yeterince duyurulmadığı için çok fazla insan katılmadı. Eğer yeterince kütüphaneci katılmış olsaydı bana göre bu toplantı konferanstan daha yararlı bir çalışma olacaktı. Çünkü bunda ne yapılıyor-muş değil; biz neler yapabiliriz tartışılabilirdi.

Kısaca bana göre konferans istenildiği kadar başarılı olamadı, ya da benim beklediğim gibi olmadı. Bunun başlıca sebepleri de anlatılanların uygulamalı olarak anlatılmaması, yalnızca teorik bilgi verilmesi ve sadece neler yapıyormuşun anlatılması ve bazen de ilgisiz konuların ilgisiz gruplara anlatılması (Ege Üniversitesinden bir doktora tezi ve IEEE'nin kütüphanecilere anlatılması) gibi.

Bu konferanstan da anlaşıldığı gibi bu konuda gerçekten insanların bilgiye ihtiyaçları var. Bu nedenle ilerisi için sadece kütüphanecilerin katılımı ile gerçekleşecek yeni bir Internet konferansı organize edilse ve bunun temel konusu da “kütüphanecilikte Internet'in kullanılması ve biz Internet'i kütüphanecilikte hangi işlemlerde kullanabiliriz” olsa eminim ki çok daha yararlı olur.

Saygılarımla.

Kâmil Çömlekçi

Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi

Bir Kültür Merkezi Bağışının Hikayesi

Herkese hayatta bir amacı, bir ideali vardır. Kiminin zengin olmak, kimininki de makam sahibi olmaktır. Bir öğretmenin de ideali, öğrencilerine iyi bir eğitim vermek, onları vatana, millete ve devlete hayırlı hizmetler yapan iyi bir insan olarak yetiştirmektir.

Yarım asırlık öğretmenlik, yöneticilik, müfettişlik ve yazarlık hayatımda, benim idealim de, ülkemizin geleceği olan çocuklarımızın daha iyi bir eğitim görmesine, insanımızın daha kültürlü olmasına hizmet etmektir.

Türk milletinin kültüründe, bir kimsenin milletine yaptığı hizmetleri, kendisinin anlatması doğru değildir. O hizmetleri, diğer ilgililerin takdir edip anlatmaları geleneği vardır. Kadirbilirlik vardır. Ama ülkemizde, son yıllarda, özellikle resmi kuruluşlarda, kişisel menfaatlar, adam kayırmalar ve politik hesaplar nedeniyle; vatana, millete ve devlete yapılan hizmetler değerini kaybetti, takdir edilmez oldu. Bu hizmetleri yapanlar, yaptıklarından bahsetmek zorunda bırakıldı. Bu nedenle, özür dileyerek yaptığım hizmetlerden ve bunların nasıl karşılandığından bahsedeceğim.

Çocuklarımızın eğitimine, milletimizin kültürüne hizmet idealimi gerçekleştirmek için durmadan çalıştım. Halen de öylesine çalışıyorum ki "Çalışmaktan ihtiyarlamaya vakit bulamadım..." "Bu çalışmalarımın sonucunda 30'dan fazla öğretmen meslek kitabı, 40'tan fazla da ders kitabı yazdım. Kitaplardan elde ettiğim maddi imkânlarla 1980 yılında "Her İlde Bir Okul" kampanyasını başlattım. 1995 yılında kadar Ankara, Amasya, Aksaray, Diyarbakır, Erzincan, Edirne, Giresun, Hakkâri, İçel, Samsun, Siirt ve Van illerinde oniki okul yaptırıp Milli Eğitim Bakanlığına bağışladım. Doğup büyüdüğüm Şebinkarahisar'a da, 1984'te bir Kültür Merkezi yaptırıp Kültür Bakanlığına bağışladım. 1992 yılında da, Giresun'un çok geri kalmış bir ilçesi olan, Aluçra'da bir kültür merkezi inşaatı bağışladım. İnşaata başlarken de, gerekli projeleri Kültür Bakanlığına bir yazı ile verdim ve inşaatın en geç 1993 Eylül'ünde bitirileceğini, zamanında faaliyete geçirilmesi için gerekli hazırlıkların yapılmasını bildirdim.

Aluçra Kültür Merkezi inşaatı zamanında bitirildi. Fakat açılış hazırlığı için yazdığım yazı ve gönderdiğimiz proje Bakanlıkta kaybolduğu için, Kültür Bakanlığı Aluçra Kültür Merkezi'ni bir türlü açamadı. Bu ilgisizliğin üzüntüsünü duya duya. 1994 Kütüphane Haftasında Kültür Bakanının şahsına şu telgrafi çektim.

Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına yaptığım bağışların onüçüncüsü olarak Giresun'un Aluçra ilçesine yaptırdığım kültür merkezi inşaatı tamamlanalı 6 ay olmasına rağmen Bakanlığınız tarafından henüz faaliyete geçirilmemiştir. Kutlanmakta olan Kütüphaneler Haftasında, tarafımdan Bakanlığınıza bağışlanan Kültür Merkezinin kapısının kapalı olmasının üzüntüsünü yaşadığımı bildirir, saygılarımı sunarım.

Hüseyin Hüsnü TEKİŞİK

Bakan ve Bakanlık bu telgrafıma cevap vermek zahmetinde dahi bulunmadı. Kültür Bakanlığının bu ilgisizliği karşısında yaptırdığım bu Kültür Merkezinin bir bölümünün de "Halk Kütüphanesi" olarak kullanılması şartı ile Milli Eğitim Bakanlığına Halk Eğitim Merkezi olarak bağışlamak zorunda kaldım. Halk Eğitim Merkezinin açılış sırasında "Halk Kütüphanesi"nin de açılmasını Giresun Valiliğinden istedim. Açılıшта, Kültür Bakanlığından Kaymakamlığa yalnız şu telgraf gelmişti:

Yoğun çalışma programım nedeniyle nazik davetinize katılmadığım için üzgünüm. Halk Eğitim Merkezi ve Halk Kütüphanesinin açılışının hayırlı uğurlu olmasını diler şahsınızda hayır sever vatandaşımıza ve tüm ilçe halkına en içten sevgi ve selamlarımı sunarım.”

Ercan KARAKAŞ
Kültür Bakanı

Bu telgrafta, Bakanlığa Şebinkarahisar Kültür Merkezine bağışlayan, Aluçra'ya Halk Kütüphanesi için bir yer bağışlayan kimsenin adı dahi geçmiyordu.

Kültür Bakanından ve diğer ilgililerden daha sonra da bir teşekkür yazısı dahi gelmedi... Acaba Kültür Bakanlığı böyle bağışların ve hizmetlerin yapılmasından memnun kalmıyor mu?

Hüseyin Hüsnü Tekişik
TKD Şeref Üyesi